

Америчка политика и SALT II

ВОЈНО ДЕЛО 6/1998.

Др Немања Божић

... У новије време се на прво место истиче то да уопштени нуклеарни паритет САД – СССР, који је уговорен 1974. у Владивостоку, није довољан за ту сврху, јер не узима у обзир и питање које је у међувремену SALT-a II искрсло, а то је све већа рањивост далекометних (интерконтиненталних) ракета типа ICBM, то јест сразмерно највећег дела нуклеарне ударне моћи обеју велесила смештеног на копну.

Полазећи са тог становишта, још је Картерова влада настојала да се у SALT-II унесе шири списак циљева и да се наводно периферна питања о америчким крстарећим ракетама (*Peršing 2*) и совјетским ваздухопловима великог долета (*Backfire*) оставе по страни. Тај је списак требало да обухвати: сразмерно смањење броја средстава за преношење нуклеарне ударне моћи до циља почев од броја носача уговорених у Владивостоку (обе стране по 2400), па до ограничења посебних врста совјетских тешких ICBM ракета; даље ограничавање проба нуклеарним оружјем; забрану размештаја нових оружја. То су била основна опредељења САД када је реч о SALT-u II. Полазећи од тога, влада у Вашингтону је покушала да из основа измени првобитне циљеве SALT-a предложивши СССР-у (30. марта 1977) нове могућности у погледу избора (*option*) у вези са SALT-ом II.

Владивосточки споразум је полазио од стварног стања нуклеарне ударне моћи, у првом реду од средстава за преношење ракета до циља. Он је, значи, узимао у обзир и постојећи несклад у тим средствима на двема странама. Ограничавајући њихов укупан број, споразум је претпоставио чињеницу да ако СССР има, рецимо, носача једне врсте за неколико стотина више од САД, друга страна то надокнађује својим упориштима (FBS) која се налазе наомак граница СССР-а, већим бројем подморница наоружаних ракетама SLBM, итд.

Совјетски Савез је крајем априла 1977. године, приликом посете тадашњег државног секретара Сајруса Венса Москви, одбио да прихвати амерички предлог од 30. марта 1977. као основ за наставак преговора. Због тога је Венс месец дана касније саопштио нови амерички предлог о SALT-II. Њиме се тежило да се нађе средина између владивосточког „плафона“, тековине дотадашњих преговора о ограничавању стратешког оружја, и нових циљева надзора над наоружавањем – онако како их види влада у Вашингтону (све већа рањивост ракета ICBM, итд.). Венс је том приликом предложио:

1. Уговор о SALT-у II са важношћу од осам година, односно бројчано ограничавање свих носача нуклеарних бојевих глава уз нека посебна ограничења за вишеглаве ракете типа MIRV;

2. Протокол на три године, за које време обе стране неће развијати нове врсте стратешког оружја, а поготову крстареће ракете и тешке, покретне или укопане ракете ICBM (SS-20);

3. Начелну заједничку изјаву о жељи обеју страна да се ограничи производња оружја и испробавање стратешког оружја.

Совјетски Савез је тај предлог прихватио као основ за преговоре о SALT-у II, с тим да се његове далекометне ракете SS-18 не сврстају у предложеном протоколу у тешке ICBM и да крстареће ракете буду обухваћене уговором о SALT-у II, а не тим протоколом. Суперсиле су се нагодиле већ у септембру 1977, приликом посете совјетског министра спољних послова Андреја Громика Вашингтону: сматраће се да су совјетске ракете SS-18 (укупно 313) обухваћене SALT-ом I (Привремени споразум о ограничавању офанзивних ракета од 1972), а крстареће ипак остају предмет протокола. Та је нагодба иначе била део много сложенијег споразумног ограничења укупног броја ракета и бомбардера (између 2.160 и 2.250).

Упркос томе, нека питања ни до 1978. године нису била решена. Није био толико споран уговор колико протокол. Спорно питање које је постављао СССР било је о домету крстарећих ракета – да ли је реч о „апсолутном“ домету од носача до циља или о „операцијском“ домету, то јест укупном лету рачунајући и скретање ради избегавања противавионске, односно противракетне ватре. Разлика је била 3.500 km (25 одсто), што је идеалан домет крстарећих ракета. Совјетски Савез је такође тражио да се САД обавезу да крстареће ракете (и технологију) неће давати на коришћење другима, пре свега чланицама НАТО. У исто време је настојао да из протокола искључи, као „нове“, једноглаве ICBM и SLMB ракете, јер их је већ био испробао. Протокол није требало никог да обавезује после три године, а дотле је имао да почне нови круг SALT-а (SALT-III). Питање крстарећих ракета било је, дакле, већ одгођено уз ризик брзог напретка технологије, који је увек „заводљив“ и опасан...